

img1

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

NUTARTIS

LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2023 m. gruodžio 11 d.
Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Alės Bukaviniienės (kolegijos pirmininkė, pranešėja), Algirdo Taminsko ir Egidijos Tamošiūnienės, teismo posėdyje kasacine rašytinio proceso tvarka išnagrinėjo civilinę bylą pagal pareiškėjo M. K. kasacinį skundą dėl Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2023 m. gegužės 4 d. nutarties peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal suinteresuoto asmens V. G. prašymą dėl kreditoriaus reikalavimo patvirtinimo, pareiškštą civilinėje byloje pagal pareiškėjo M. K. pareiškimą dėl bankroto bylos fiziniam asmeniui iškėlimo.

Teisėjų kolegija

nustatė:

I. Ginčo esmė

1. Kasacinėje byloje sprendžiama dėl proceso teisės normų, reglamentuojančių kasacinio proceso nutraukimą, kai fizinio asmens bankroto byla, kurioje ginčijamas kreditoriaus reikalavimas, teismo nutraukta, aiškinimo ir taikymo.
2. Vilniaus miesto apylinkės teismo 2021 m. birželio 25 d. nutartimi, įsiteisėjusia 2021 m. rugsėjo 9 d., pareiškėjui M. K. (toliau – ir bankrutuojantis asmuo arba pareiškėjas) iškelta fizinio asmens bankroto byla. Nemokumo administratoriumi paskirta UAB „Skolvalda“.
3. Vilniaus miesto apylinkės teismas 2021 m. lapkričio 29 d. nutartimi patvirtino bankrutuojančio asmens M. K. kreditorių ir jų finansinių reikalavimų sąrašą.
4. Vilniaus apygardos teismas 2022 m. sausio 27 d. nutartimi Vilniaus miesto apylinkės teismo 2021 m. lapkričio 29 d. nutarties dalį dėl kreditoriaus V. G. finansinių reikalavimų patvirtinimo, kreditoriaus V. P. finansinių reikalavimų ir kreditorės I. K. finansinių reikalavimų netvirtinimo panaikino ir klausimus dėl kreditorių V. G., V. P. ir I. K. finansinių reikalavimų tvirtinimo perdavė pirmosios instancijos teismui nagrinėti iš naujo.
5. 2022 m. lapkričio 25 d. teisme buvo gautas bankrutuojančio asmens M. K. patikslintas ieškinys suinteresuotam asmeniui V. G., kuriuo jis prašė:
 - 5.1. pripažinti negaliojančiu nuo sudarymo momento 2019 m. balandžio 18 d. paprastąjį neprotestuotiną vekselį, kuriuo M. K. besąlygiškai įsipareigojo sumokėti V. G. 700 000 Eur sumą;
 - 5.2. pripažinti negaliojančiu nuo sudarymo momento 2019 m. balandžio 18 d. paprastąjį neprotestuotiną vekselį, kuriuo M. K. besąlygiškai įsipareigojo sumokėti V. G. 300 000 Eur sumą;
 - 5.3. pripažinti, kad 2017 m. gegužės 24 d. paskolos sutartis buvo atlygintinė ir sutartyje nustatyta 1,20 proc. dydžio mėnesinė, arba 14,40 proc. dydžio metinė, palūkanų norma prieštarauja įstatymams ir sąžiningumo bei protingumo principams; palūkanas sumažinti iki 0,41 proc. dydžio mėnesinės, arba 5 proc. dydžio metinės, palūkanų normos;
 - 5.4. pripažinti, kad 2017 m. liepos 18 d. paskolos sutartis buvo atlygintinė ir sutartyje nustatyta 2,20 proc. dydžio mėnesinė, arba 26,40 proc. dydžio metinė, palūkanų norma prieštarauja įstatymams ir sąžiningumo bei protingumo principams; palūkanas sumažinti iki 0,41 proc. dydžio mėnesinės, arba 5 proc. dydžio metinės, palūkanų normos;
 - 5.5. pripažinti, kad 2017 m. rugpjūčio 16 d. paskolos sutartis buvo atlygintinė ir sutartyje nustatyta 2,2 proc. dydžio mėnesinė, arba 26,40 proc. dydžio metinė, palūkanų norma prieštarauja įstatymams ir sąžiningumo bei protingumo principams; palūkanas sumažinti iki 0,41 proc. dydžio mėnesinės, arba 5 proc. dydžio metinės, palūkanų normos;
 - 5.6. pripažinti, kad 2017 m. lapkričio 17 d. paskolos sutartis buvo atlygintinė ir sutartyje nustatyta 2,20 proc. dydžio mėnesinė, arba 26,40 proc. dydžio metinė, palūkanų norma prieštarauja įstatymams ir sąžiningumo bei protingumo principams; palūkanas sumažinti iki 0,41 proc. dydžio mėnesinės, arba 5 proc. dydžio metinės, palūkanų normos;
 - 5.7. įskaityti permokėtą 121 685 Eur sumą kaip dalinį prievolės grąžinti paskolas įvykdymą;
 - 5.8. patvirtinti V. G. 178 315 Eur finansinį reikalavimą šioje nemokumo byloje, kylantį iš paskolos teisinių santykių; arba, atsižvelgiant į tai, kad toks įskaitymas nemokumo byloje yra draudžiamas, patvirtinti 300 000 Eur (pagrindinės skolos) ir 25 215 Eur (palūkanų), t. y. 325 215 Eur, V. G. finansinį reikalavimą šioje nemokumo byloje, kylantį iš paskolos teisinių santykių;
 - 5.9. priteisti 146 900 Eur (sumokėtų palūkanų) sumą iš suinteresuoto asmens, šias lėšas nukreipiant visų bankrutuojančio

asmens kreditorių finansiniams reikalavimams tenkinti šioje nemokumo byloje;

- 5.10. priteisti bankrutuojančiam asmeniui iš suinteresuoto asmens patirtų bylinėjimosi išlaidų atlyginimą.
6. Bankrutuojantis asmuo nurodė, kad 2017 metais tarp jo ir V. G. buvo sudarytos keturios paskolos sutartys. Pinigus, anot bankrutuojančio asmens, suinteresuotas asmuo skolino už palūkanas. Atitinkamai:
- 6.1. 2017 m. gegužės 24 d. paskolos sutartimi M. K. buvo suteiktas 100 000 Eur dydžio kreditas (su 1,20 proc. mėnesinėmis, arba 14,40 proc. metinėmis, palūkanomis), kurį jis įsipareigojo grąžinti V. G. iki 2018 m. birželio 1 d.;
- 6.2. 2017 m. liepos 18 d. paskolos sutartimi M. K. buvo suteiktas 100 000 Eur dydžio kreditas (su 2,20 proc. mėnesinėmis, arba 26,40 proc. metinėmis, palūkanomis), kurį jis įsipareigojo grąžinti V. G. iki 2018 m. liepos 18 d.;
- 6.3. 2017 m. rugpjūčio 16 d. paskolos sutartimi M. K. buvo suteiktas 50 000 Eur dydžio kreditas (su 2,20 proc. mėnesinėmis, arba 26,40 proc. metinėmis, palūkanomis), kurį jis įsipareigojo grąžinti V. G. iki 2018 m. rugpjūčio 16 d.;
- 6.4. 2017 m. lapkričio 17 d. paskolos sutartimi M. K. buvo suteiktas 50 000 Eur dydžio kreditas (su 2,20 proc. mėnesinėmis, arba 26,40 proc. metinėmis, palūkanomis), kurį jis įsipareigojo grąžinti V. G. iki 2018 m. lapkričio 17 d.
7. Bankrutuojantis asmuo paaiškino, kad V. G. neturi licencijos verstis pinigų skolinimo veikla ir gauti iš tokios veiklos pajamų, todėl šalys palūkanoms mokėti pasirinko tokią schemą – paskolos sutartyse buvo nurodomos didesnės paskolos sumos, nei realiai buvo pervedamos. Tokiu būdu paskolos sutartinis bankrutuojantis asmuo įsipareigojo sumokėti 67 200 Eur palūkanų per vienerius kalendorinius metus. Bankrutuojantis asmuo pažymėjo, kad iki 2019 m. balandžio 15 d. jis savo prievolę mokėti sutartas palūkanas vykdė tinkamai ir laiku, kiekvieną mėnesį susitkęs su suinteresuotu asmeniu jam perduodavo grynuosius pinigus. Tai patvirtina 2019 m. balandžio 15 d. šalių pasirašytas susitarimas, kuriuo suderinti skolų likučiai, susitarta dėl paskolos termino pratęsimo iki 2020 m. gruodžio 15 d. ir nurodyta, kad skolos likutis yra 300 000 Eur, t. y. lygiai tiek, kiek ir buvo paskolinata.
8. Bankrutuojantis asmuo pažymėjo, kad iš viso suinteresuotam asmeniui pagal paskolos sutartis kaip palūkanas sumokėjo 146 900 Eur sumą. Suėjus paskolų sutartyse nurodytiems paskolų grąžinimo terminams, jis nebuvo grąžinęs V. G. paskolos sutartinis pasiskolintų pinigų (buvo mokamos tik palūkanos).
9. Suinteresuoto asmens reikalavimu prievolės pagal paskolų sutartis įvykdymui užtikrinti 2019 m. balandžio 18 d. M. K. išdavė suinteresuotam asmeniui paprastąjį neprotestuotiną vekselį, kuriuo besąlygiškai įsipareigojo iki 2020 m. gruodžio 15 d. sumokėti V. G. 300 000 Eur sumą (toliau – Vekselis Nr. 1). 2019 m. balandžio 18 d. M. K. išdavė suinteresuotam asmeniui dar vieną paprastąjį neprotestuotiną vekselį, kuriuo prievolės sumokėti palūkanas pagal paskolos sutartis įvykdymui užtikrinti besąlygiškai įsipareigojo iki 2020 m. gruodžio 15 d. sumokėti V. G. 700 000 Eur sumą (toliau – Vekselis Nr. 2).
10. M. K. teigimu, Vekselis Nr. 2 buvo išduotas negaliojančios prievolės pagrindu, nes suinteresuotas asmuo neturi teisės verstis pinigų skolinimo veikla ir gauti už ją pajamų, taigi, susitarimas dėl palūkanų mokėjimo yra negaliojantis, prieštaraujantis imperatyvioms įstatymo normoms. Nesant pagrindinės prievolės, kurios pagrindu buvo išduotas Vekselis Nr. 2, pastarasis taip pat negali likti apyvartoje ir turi būti panaikintas. Tuo tarpu Vekselio Nr. 1 pagrindu reikšiamas reikalavimas taip pat negali būti tenkinamas ir tvirtinamas, nes dalis iš šio vekselio kylančio reikalavimo buvo įvykdyta sumokant 146 900 Eur sumą, todėl turi būti teismo mažinamas.
11. Pasisakydamas dėl Vekselio Nr. 1, bankrutuojantis asmuo nurodė, kad teismas, įvertinęs tarp šalių susiklosčiusius teisinius santykius, paskolų sumas, paskolų grąžinimo terminus ir kitas svarbias aplinkybes, turėtų atsižvelgti į įstatymų reglamentavimą ir esamas palūkanas sumažinti iki 0,41 proc. dydžio mėnesinės, arba 5 proc. dydžio metinės, palūkanų normos. Tokiu atveju iš viso pagal paskolos sutartis (skaiciuojant 0,41 proc. dydžio mėnesinės, arba 5 proc. dydžio metinės, palūkanas) bankrutuojantis asmuo turėtų sumokėti 25 215 Eur palūkanų. Tuo tarpu M. K. per visą šį laikotarpį iki 2019 m. balandžio 15 d. sumokėjo net 146 900 Eur sumą, taigi, permoka sudaro 121 685 Eur. Vekselis Nr. 1 yra negaliojantis, nes jis, kaip vertybinis popierius, buvo išduotas prievolės įvykdymui – paskolos grąžinimui ir palūkanų sumokėjimui – užtikrinti. Prievolė laikytina iš dalies įvykdyta: permokėta palūkanų suma – 121 685 Eur – turėtų būti teismo sprendimu įskaityta kaip dalinis prievolės įvykdymas (paskolos grąžinimas). Po atlikto įskaitymo M. K. prievolė pagal paskolos sutartis nemokumo bylos iškėlimo dieną kreditoriui V. G. sudarytų 178 315 Eur sumą (300 000 Eur – 121 685 Eur), todėl būtent ši suma turėtų būti patvirtinta kreditorių sąraše.
12. Suinteresuotas asmuo V. G. atsiliepimu į patikslintą ieškinį prašė bankrutuojančio asmens patikslintą ieškinį atmesti ir patvirtinti V. G. 1 045 297,31 Eur sumos antros eilės kreditoriaus reikalavinį fizinio asmens M. K. bankroto byloje.

II. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų procesinių sprendimų esmė

13. Vilniaus miesto apylinkės teismas 2023 m. kovo 6 d. nutartimi bankrutuojančio asmens M. K. patikslintą ieškinį dėl vekselių pripažinimo negaliojančiais, palūkanų sumažinimo ir permokos įskaitymo atmetė, suinteresuoto asmens V. G. prašymą tenkino ir patvirtino V. G. 1 045 297,31 Eur dydžio kreditoriaus reikalavinį, pareikštą M. K. bankroto byloje.
14. Teismas nustatė, kad suinteresuotas asmuo V. G. šioje nemokumo byloje yra pareiškęs prašymą patvirtinti bendros 1 045 297,31 Eur sumos antros eilės kreditoriaus reikalavinį. Kreditoriaus reikalavimas grindžiamas bankrutuojančio asmens M. K. notarine tvarka išduotais dviem paprastaisiais neprotestuotinais vekseliais, patvirtintais notaro Sauliaus Svaldenio:
- 14.1. 2019 m. balandžio 18 d. paprastuoju neprotestuotinu vekseliu, kuriuo M. K. įsipareigojo iki 2020 m. gruodžio 15 d. besąlygiškai sumokėti V. G. 300 000 Eur;
- 14.2. 2019 m. balandžio 18 d. paprastuoju neprotestuotinu vekseliu, kuriuo M. K. įsipareigojo iki 2020 m. gruodžio 15 d. besąlygiškai sumokėti V. G. 700 000 Eur.
15. Bankrutuojantis asmuo M. K. šioje nemokumo byloje yra pareiškęs patikslintą ieškinį dėl V. G. finansinio reikalavimo ginčijimo, kuriuo prašo pripažinti negaliojančiais nuo sudarymo momento Vekselį Nr. 1 ir Vekselį Nr. 2. Taigi tarp šalių kilo ginčas dėl Vekselio Nr. 1 ir Vekselio Nr. 2 galiojimo.
16. Teismas iš byloje esančių duomenų taip pat nustatė, kad 2017 metais tarp M. K. ir V. G. buvo sudarytos keturios paskolos sutartys:
- 16.1. 2017 m. gegužės 24 d. paskolos sutartimi V. G. suteikė M. K. 114 400 Eur dydžio paskolą. Tai patvirtina 2017 m. gegužės 25 d. V. G. atliktas 100 000 Eur sumos mokėjimo pavedimas ir paskolos sutartyje M. K. ranka surašytas patvirtinimas apie 14 400 Eur sumos grynaisiais gavimą;
- 16.2. 2017 m. liepos 18 d. paskolos sutartimi V. G. suteikė M. K. 126 400 Eur dydžio paskolą. Tai patvirtina 2017 m. liepos 18 d. V. G. atliktas 100 000 Eur sumos mokėjimo pavedimas ir paskolos sutartyje padarytas M. K. įrašas apie 26 400 Eur sumos gavimą;
- 16.3. 2017 m. rugpjūčio 16 d. paskolos sutartimi V. G. suteikė M. K. 63 200 Eur dydžio paskolą. Tai patvirtina V. G. atliktas 2017 m. rugpjūčio 16 d. 50 000 Eur sumos mokėjimo pavedimas ir paskolos sutartyje M. K. ranka surašytas patvirtinimas apie 13 200 Eur sumos

grynaisiais gavimą;

- 16.4. 2017 m. lapkričio 17 d. paskolos sutartimi V. G. suteikė M. K. 63 200 Eur dydžio paskolą. Tai patvirtina paskolos sutartyje padarytas M. K. įrašas apie 63 200 Eur sumos gavimą.
17. Bylos duomenimis, visas sutartis ir dokumentus ruošė ir pasirašyti teikė pats bankrutuojantis asmuo. Todėl teismas nusprendė, jog bankrutuojantis asmuo, kaip profesionalus teisininkas – advokatas, puikiai suprato, kokius dokumentus pasirašo ir išduoda, taip pat puikiai suvokė prisiimaną besąlyginę įsipareigojimą paskolos davėjui dėl paskolų sutartyse nurodytų sumų, t. y. M. K. neabejotinai suvokė atliekamų veiksmų teisinę reikšmę bei teisinius padarinius. Teismas, vadovaudamasis savo vidiniu įsitikinimu, pagrįstu visapusišku, pilnutiniu ir objektyviu visų bylos aplinkybių išnagrinėjimu, ir įvertinęs šalių nurodytus faktus bei pateiktus įrodymus, konstatavo, jog bankrutuojantis asmuo nepateikė pakankamai įrodymų ir konkrečių bei logiškų paaiškinimų, kurių visuma sudarytų pagrindą daryti labiau tikėtiną išvadą, jog pinigų V. G. M. K. skolino už palūkanas ir realiai M. K. buvo pervedamos mažesnės paskolos sumos, nei nurodyta pačiose paskolų sutartyse. Paskolos sutartyse palūkanos nėra nustatytos. M. K. 2017 m. liepos 21 d., 2017 m. birželio 21 d., 2017 m. rugpjūčio 21 d., 2017 m. rugsėjo 27 d. ir 2017 m. spalio 26 d. atlikti mokėjimai V. G. po 1200 Eur taip pat nepatvirtina, jog bankrutuojantis asmuo mokėjo suinteresuotam asmeniui palūkanas – mokėjimo paskirtyje („Paskolos sutartis 2017-05-24, paskolos grąžinimas“) aiškiai nurodyta, kad grąžinama paskola, o ne palūkanos. 2017 m. gegužės 24 d., 2017 m. liepos 18 d., 2017 m. rugpjūčio 16 d. bei 2017 m. lapkričio 17 d. paskolos sutarčių paskutiniuose lapuose paties M. K. ranka padaryti įrašai, kurie nenuginčyti ir nepaneigti, apie 117 200 Eur sumos grynaisiais gavimą pagal minėtas paskolų sutartis bei V. G. atlikti 250 000 Eur sumos mokėjimo pavedimai, teismo vertinimu, neabejotinai patvirtina, jog minėtomis paskolų sutartimis bankrutuojančiam asmeniui buvo suteiktas 367 200 Eur dydžio kreditas, o ne 300 000 Eur, kaip nurodė M. K.. 2021 m. rugsėjo 23 d. antstolės patvarkymas aiškiai patvirtina, jog pagal Vekselį Nr. 1 iki bankroto bylos iškėlimo dienos neišieškotas M. K. skolinis įsipareigojimas V. G. sudaro 314 574,02 Eur (300 667,17 Eur skola ir 13 906,85 Eur palūkanos). Taigi, V. G. kreditoriaus reikalavimo pagal Vekselį Nr. 1 pagrįstumas ir dydis jau yra nustatyti vykdomąjį dokumentą išdavusio kompetentingo asmens – šiuo atveju 2021 m. sausio 25 d. vykdomąjį įrašą išdavusio notaro, be to, antstolis jau buvo pradėjęs vykdomą procesą dėl skolos pagal Vekselį Nr. 1 išieškojimo. Bankroto bylos inicijavimo proceso metu M. K. taip pat pripažino, jog V. G. yra jo kreditorius, turintis 304 668,39 Eur dydžio kreditoriaus reikalavimą. Pareikšime dėl bankroto bylos iškėlimo M. K., be kita ko, pažymėjo, jog visos paskolos yra realiai gautos ir jis turi galiojančią ir realią pareigą šias pasiskolintas sumas grąžinti. Bankrutuojantis asmuo paties 2021 m. sausio 25 d. vykdomojo įrašo neginčija, o teisinės pasekmės sukelia būtent vykdomasis įrašas. Taip pat sandorių negaliojimo pagrindais neginčijamas ir pačios paskolų sutartys, kurių pagrindu Vekselis Nr. 1 buvo išduotas. Teismas padarė išvadą, jog nagrinėjamu atveju nėra jokio pagrindo Vekselį Nr. 1 pripažinti negaliojančiu. Byloje neįrodomas faktas, jog pinigų V. G. M. K. skolino už palūkanas, teismas taip pat atmetė ir patikslinto ieškinio reikalavimus dėl palūkanų sumažinimo ir permokėtos sumos įskaitymo.
18. Bankrutuojantis asmuo patikslintu ieškiniu Vekselį Nr. 2 prašė pripažinti negaliojančiu, nes jis negali likti apyvartoje, kadangi negalioja pati prievolė, kurios pagrindu Vekselis Nr. 2 atsirado. Bankrutuojančio asmens teigimu, Vekselio Nr. 2 paskirtis buvo garantija, kad už naujai nustatomą paskolą, kurios buvo sudarytos su V. G. ir su jo valdoma įmone „(duomenys neskelbtini)“ (dėl bendros 1 100 000 Eur sumos), grąžinimo terminą bus sumokėtos sutartos palūkanos, tačiau jokių įrodymų, patvirtinančių šį teiginį, bankrutuojantis asmuo į bylą nepateikė ir nenurodė. Teismas vertino, jog nors teismų praktikoje išaiškinta, kad vekselio abstraktumo savybė negali būti suabsoliutinta, tačiau nagrinėjamu atveju byloje esantys įrodymai patvirtina, jog M. K. įsipareigojimai pagal išduotus vekselius yra grindžiami jį ir V. G. siejusių skolinių teisių santykių pagrindu. Pats bankrutuojantis M. K. pripažino, jog jį su V. G. siejo paskolos teisiniai santykiai, į bylą yra pateiktos paskolos sutartys (2017 m. gegužės 24 d., 2017 m. liepos 18 d., 2017 m. rugpjūčio 16 d. ir 2017 m. liepos 17 d.); V. G. atlikti mokėjimo pavedimai (2017 m. gegužės 24 d., 2017 m. liepos 18 d. ir 2017 m. rugpjūčio 16 d.), šalių 2019 m. balandžio 15 d. sudarytas susitarimas, taip pat pratytiniai įrodymai, patvirtinantys, jog V. G. M. K. skolino ir grynusius pinigus. Teismas nusprendė, kad minėti rašytiniai įrodymai patvirtina, jog bankrutuojantis asmuo vekselius išdavė tarp šalių egzistuojant paskolos teisiniams santykiams, todėl teiginiai, jog Vekselis Nr. 2 išduotas nesant pačios prievolės, laikytini nepagrįstais.
19. Teismas nurodė, kad kai V. G. nustatyta tvarka pateikė Vekselį Nr. 2 jo davėjui M. K. apmokėti, Vekselis Nr. 2 įgijo teisinę vekselio galią, todėl turi vertybinio popieriaus teisinį statusą. Tai lemia išvadą, kad vekselyje įtvirtinta besąlyginė prievolė vekselio turėtojui sumokėti 700 000 Eur sumą egzistuoja. Teismas vertino, jog pats vekselių, kurie turi vertybinių popierių teisinį statusą, išdavimas jau patvirtina lėšų perdavimo M. K. faktą ir būtent vekseliuose nurodyto dydžio įskolinimą.
20. Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija 2023 m. gegužės 4 d. nutartimi Vilniaus miesto apylinkės teismo 2023 m. kovo 6 d. nutartį paliko nepakeistą.
21. Teisėjų kolegija sutiko su pirmosios instancijos teismo padarytomis išvadomis ir pažymėjo, jog pirmosios instancijos teismas išsamiai vertino visus byloje esančius įrodymus, nepažeidė procesinių įrodinėjimo bei įrodymų vertinimo taisyklių. Teisėjų kolegija konstatavo, jog nuodugni pirmosios instancijos teismui pateiktų procesinių dokumentų, teismo išdėstytų motyvų analizė neleidžia daryti išvados, jog kurios nors reikšmingos aplinkybės arba su jomis susiję įrodymai, pagrindžiantys bankrutuojančio asmens ieškinio reikalavimus, teismo nebuvo įvertinti. Teismo nutartis yra išsamiai motyvuota ir priimta išanalizavus bylos medžiagą, grindžiama byloje esančiais įrodymais.
22. Teisėjų kolegija papildomai nurodė, kad V. G. kreditoriaus reikalavimo pagal Vekselį Nr. 1 pagrįstumas ir dydis jau yra nustatyti vykdomąjį dokumentą išdavusio notaro, antstolė Nemira Šiuždaitytė-Stakeliūnė jau buvo pradėjusi vykdomą (išieškojimo) veiksmus šio vykdomojo dokumento pagrindu. Nei notaro vykdomasis įrašas, nei antstolio patvarkymai dėl vykdomosios bylos vykdomo nėra nuginčyti, todėl jais turi būti vadovaujama. Bankrutuojantis asmuo neginčija 2021 m. sausio 25 d. vykdomojo įrašo, kuris ir sukelia bankrutuojančiam asmeniui teisinės pasekmės, ar sudarytų paskolos sutarčių, kurių pagrindu buvo išduotas 2019 m. balandžio 18 d. vekselis.
23. Teisėjų kolegija, remdamasi kasacinio teismo išaiškinimais, taip pat nusprendė, jog bankrutuojantis asmuo, teigdamas, kad negalioja pati prievolė, kurios pagrindu atsirado Vekselis Nr. 2, turi šias aplinkybes įrodyti. Pats M. K. pripažino, jog jį su V. G. siejo paskolos teisiniai santykiai, į bylą yra pateiktos paskolos sutartys, V. G. atlikti mokėjimo pavedimai, šalių 2019 m. balandžio 15 d. sudarytas susitarimas patvirtina, kad V. G. M. K. skolino ir grynusius pinigus. Bankrutuojantis asmuo, teigdamas, kad negalioja prievolė, kurios pagrindu buvo išduotas vekselis, nepateikė tokių teiginių patvirtinančių įrodymų. Teisėjų kolegijos vertinimu, bylos duomenys patvirtina, kad šalis siejo paskolos teisiniai santykiai, visas sutartis ir dokumentus ruošė ir pasirašyti pateikdavo pats bankrutuojantis asmuo, kuris kaip profesionalus teisininkas turėjo suprasti rengiamų ir pasirašomų vekselių teisinę reikšmę.

III. Kasacinio skundo ir atsiliepimo į jį teisiniai argumentai

24. Kasaciniu skundu pareiškėjas prašo panaikinti Vilniaus miesto apylinkės teismo 2023 m. kovo 6 d. nutartį ir Vilniaus apygardos teismo 2023 m. gegužės 4 d. nutartį ir grąžinti bylą nagrinėti pirmosios instancijos teismui iš naujo. Kasacinis skundas grindžiamas šiais argumentais:
- 24.1. Teismai nukrypo nuo Lietuvos Aukščiausiojo Teismo suformuotos praktikos dėl vekselio davėjui ir vekselio gavėjui tenkančių įrodinėjimo pareigų taikymo ir aiškinimo. Teismai laikė, kad suinteresuotas asmuo, kaip vekselių gavėjas, neturi pareigos įrodinėti jo reikalavimo teisės pagal vekselius pagrindo buvimą ar jo galiojimo, o tokia procesinė našta tenka būtent bankrutuojančiam asmeniui, kad pats vekselių, kurie turi vertybinių popierių statusą, išdavimas jau patvirtina lėšų perdavimo M. K. faktą. Toks išaiškinimas neatitinka kasacinio teismo suformuluotos praktikos dėl vekselio davėjui ir vekselio gavėjui tenkančių įrodinėjimo pareigų, pagal kurią faktas, kad

vekselio davėjas turi paneigti pinigų (paskolos dalyko) jam perdavimą ar jų sumos dydį, anaiptol nereikškia, kad vekselio turėtojas neturi pareigos įrodyti paskolos teisinių santykių atsiradimo šio vekselio pagrindu, jeigu pats vekselio gavėjas nurodė, jog vekselio išdavimo pagrindas buvo paskolos teisiniai santykiai (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. birželio 27 d. nutartyje civilinėje byloje Nr. e3K-3-256-687/2018). Suinteresuotam asmeniui savo prašyme dėl finansinio reikalavimo patvirtinimo įvardijus teisinių santykių tarp šalių pagal Vekselių Nr. 2 atsiradimo pagrindą – „paskola“, o bankrutuojančiam asmeniui su tuo nesutinkant, akivaizdu, kad V. G. teko pareiga įrodyti paskolos suteikimo (paskolos dalyko perdavimo) faktą, juolab kad vekselio išdavimas savaime neleidžia spręsti apie paskolos santykių susiklostymą, jame nėra įrašų apie skolinimą ir (arba) pinigų perdavimą.

- 24.2. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. birželio 27 d. nutartyje civilinėje byloje Nr. e3K-3-256-687/2018 nustatytos aplinkybės, kurios buvo suformuluotų teisės aiškinimo ir taikymo taisyklių *ratio decidendi* (argumentas, kuriuo grindžiamas sprendimas), ir nagrinėjamo atvejo aplinkybės neabejotinai sutampa, nes: 1) nagrinėjamoje byloje, kaip ir nurodytoje kasacinio teismo civilinėje byloje Nr. e3K-3-256-687/2018, V. G., kaip finansinį reikalavinį pateikęs asmuo, pats nurodė, kad Vekselis Nr. 2 buvo išduotas paskolos teisinių santykių pagrindu, ir tokiu būdu pats apibrėžė bylos nagrinėjimo ribas; 2) nagrinėjamoje byloje, kaip ir nurodytoje kasacinio teismo civilinėje byloje Nr. e3K-3-256-687/2018, bankrutuojantis fizinis asmuo nesutinka su savo prievole pagal Vekselių Nr. 2 ir aplinkybę, kad Vekselyje Nr. 2 nurodyto dydžio paskola, t. y. 700 000 Eur, buvo gauta iš V. G.; 3) nagrinėjamoje byloje, kaip ir nurodytoje kasacinio teismo civilinėje byloje Nr. e3K-3-256-687/2018, nėra įrodymų, kad Vekselyje Nr. 2 nurodytą sumą bankrutuojantis asmuo gavo, o suinteresuotas asmuo tokių įrodymų nepateikė. Nors teismai teisingai pažymėjo, kad tarp šalių egzistavo paskolos teisiniai santykiai, tačiau nevertino, jog pinigai bankrutuojančiam asmeniui buvo paskolinti tik pagal paskolos sutartis, kurių įvykdymas buvo garantuotas Vekseliu Nr. 1. Tuo tarpu įrodymų, kurie patvirtintų, kad egzistavo paskolos teisiniai santykiai dėl Vekselyje Nr. 2 nurodytos sumos, byloje nėra (jų ir negali būti, nes tokio dydžio paskola jokia forma nebuvo suteikta).
25. Suinterasuotas asmuo prašo bankrutuojančio asmens kasacinį skundą atmesti. Atsiliepine į kasacinį skundą suinterasuotas asmuo nurodo tokius argumentus:
- 25.1. Pareiškėjas, pasisakydamas dėl Vekselių Nr. 1, nenurodo jokių teisės normų pažeidimų, kurie turėtų esminę reikšmę vienodam teisės aiškinimui ir taikymui, taip pat nenurodo ir kasacinio teismo suformuotos teisės taikymo bei aiškinimo praktikos, nuo kurios pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai būtų nukrypę. Taigi, kasaciniame skunde nenurodomi Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso (toliau – ir CPK) 346 straipsnio 2 dalyje išvardyti pagrindai, tik kuriems esant galėtų būti peržiūrėtos pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų nutarčių dalys, susijusios su Vekseliu Nr. 1 (CPK 346 straipsnio 1 dalis). Pažymėtina, kad kasaciniame skunde pareiškėjas remiasi aplinkybėmis, kurių nustatymas yra fakto klausimas, todėl kasacinis teismas pagal savo kompetenciją jų nesprenžia kitaip, o yra saistomas pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų nustatytų aplinkybių (CPK 353 straipsnio 1 dalis).
- 25.2. Teismai pagrįstai nustatė, jog 2017 m. gegužės 24 d., 2017 m. liepos 18 d., 2017 m. rugpjūčio 16 d. bei 2017 m. lapkričio 17 d. paskolos sutartimis V. G. bankrutuojančiam asmeniui suteikė 367 200 Eur dydžio paskolą (250 000 Eur suma pervesta mokėjimo pavediniais ir 117 200 Eur perduota grynaisiais pinigais sudarant sutartis). Nei paskolos sutartys, nei jų paskutiniuose lapuose paties bankrutuojančio asmens ranka padaryti įrašai nenuginčyti ir nepaneigti. Byloje nėra jokių įrodymų, kad paskolos sutartys būtų atlygininės, t. y. kad būtų šalių susitarta dėl palūkanų mokėjimo, tokių aplinkybių nenustatė ir ši klausimą išsamiai išnaginėję pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai.
- 25.3. Byloje neginčytinai nustatyta, jog visas paskolos sutartis rengė būtent bankrutuojantis asmuo, kuris, būdamas profesionalus teisininkas – daugiau nei 18 metų praktikuojantis advokatas, puikiai žinojo ir neabejotinai suprato atliekamų veiksmų teisinę reikšmę, todėl nėra jokio pagrindo paskolos sutarčių sąlygų interpretuoti kitaip, nei jos nustatytos pačiose paskolos sutartyse. Bankrutuojančio asmens profesija ir turima patirtis tik patvirtina jo neabejotiną suvokimą apie sudaromus sandorius bei prisiimamus įsipareigojimus, todėl akivaizdu, jog, ginčydamas išduotus vekselius, jis piktnaudžiauja procesinėmis teisėmis ir elgiasi nesąžiningai, taip visais būdais vengia prievolių kreditoriams vykdymo.
- 25.4. Kasacinio teismo civilinėje byloje Nr. e3K-3-256-687/2018 *ratio decidendi* teisiškai reikšmingais aspektais nesutampa su nagrinėjamos bylos aplinkybėmis, todėl kasaciniame skunde nepagrįstai teigiama, jog teismai nukrypo nuo nurodomos kasacinio teismo suformuotos praktikos įrodinėjimo pareigų aspektu. Kasaciniame skunde nurodytoje byloje kasacinis teismas pasisakė dėl neprotestuotino paprastojo vekselio pateikimo apmokėti termino praleidimo padarinių, t. y. kai vekselio turėtojas Lietuvos Respublikos įsakomųjų ir paprastųjų vekselių įstatymo nustatyta tvarka nepasinaudojo vekseliu kaip vertybiniu popieriumi ir nepateikė jo vekselio davėjui pirmiau nurodytame įstatyme nustatytu terminu apmokėti. Taigi, yra esminis skirtumas – vekselio turėtojas vekselio davėjui Vekselių Nr. 2 pateikė apmokėti 2020 m. gruodžio 16 d. ir 2020 m. gruodžio 18 d. Šių faktinių aplinkybių pareiškėjas net neginčija, tačiau akivaizdu, jog sąmoningai jas nutyli.
- 25.5. Kai vekselio pasirašymas neatitinka vidinės vekselio davėjo valios, sąžiningas, teisingas, protingas, apdairus ir rūpestingas asmuo turėtų jį ginčyti. Kreditoriaus reikalavimo teisė, atsiradusi iš abstraktaus pobūdžio teisinio santykio, laikoma galiojančia, kol neįrodyta priešingai. Dėl to, kad vekselis yra abstraktaus vienašalio sandorio rezultatas ir prievolė, atsiradusi iš abstraktaus sandorio, taip pat yra abstrakti, vekselio turėtojas neturi įrodinėti nei jo reikalavimo teisės atsiradimo pagrindo, nei jo galiojimo. Tuo atveju, kai teisinis santykis atsiranda iš abstraktaus sandorio, skolininkas (vekselio davėjas) privalo įrodyti, jog nėra tokio teisinio santykio atsiradimo pagrindo arba kad jis negalioja (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. kovo 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-171/2013; 2016 m. birželio 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-296-695/2016). Nors kasacinio teismo praktikoje išaiškinta, kad vekselio abstraktumo savybė negali būti suabsoliutinta, tačiau nagrinėjamo atveju byloje esantys įrodymai aiškiai patvirtina, jog bankrutuojančio asmens įsipareigojimai pagal Vekselių Nr. 2 (kaip ir pagal Vekselių Nr. 1) yra grindžiami jį ir V. G. siejusiu paskolos teisinių santykių pagrindu.
26. Suinterasuotas asmuo V. G. 2023 m. rugsėjo 23 d. pateikė prašymą dėl kasacinio proceso nutraukimo. Prašymą motyvuoja aplinkybė, jog Vilniaus miesto apylinkės teismo 2023 m. birželio 22 d. nutartimi bankrutuojančio asmens M. K. bankroto byla nutraukta dėl bankrutuojančio asmens nesąžiningų veikų (civilinė byla Nr. e2FB-225-1134/2023). Vilniaus apygardos teismo 2023 m. rugsėjo 7 d. nutartimi civilinėje byloje Nr. e2S-1879-560/2023 Vilniaus miesto apylinkės teismo 2023 m. birželio 22 d. nutartis palikta nepakeista. Suinterasuotas asmuo nurodo, kad CPK III dalies XVII skyriaus normos neregamentuoja kasacinio proceso eigos tokiu atveju, kai nutartis, dėl kurios kasacinis skundas kasacinio teismo yra priimamas ir įrašomas į kasacinę tvarka nagrinėtinų bylų sąrašą, neturi teisinio aktualumo ir nesukelia teisių pasekmių. CPK 340 straipsnio 5 dalyje nustatyta, kad jeigu tam tikrų procesinių veiksmų atlikimo neregamentuoja kasacinį procesą reglamentuojančios proceso teisės normos (CPK III dalies XVII skyrius), taikomi CPK 1–300 straipsniai, kiek jie neprieštarauja kasacinį procesą reglamentuojančioms teisės normoms. Vadovaujantis nuoseklia kasacinio teismo praktika, remiantis pirmiau aptarta CPK 340 straipsnio 5 dalimi, nagrinėjamoje byloje taikytina CPK 293 straipsnio 1 punkto norma, nustatanti teismo pareigą nutraukti bylą, jeigu ji nenagrinėtina teisme civilinio proceso tvarka. Kasaciniame skunde keliama klausimai, susiję su bankrutuojančio asmens bankroto procese kreditoriaus V. G. pareikštu kreditoriaus reikalavimu. Įsiteisėjus nutarčiai, kuria M. K. bankroto byla nutraukta, darytina išvada, jog kreditoriaus reikalavimo klausimas bankroto byloje nenagrinėtinas.

konstatuoja:

IV. Kasacinio teismo argumentai ir išaiškinimai

Dėl kasacinio proceso nutraukimo, kai fizinio asmens bankroto byla, kurioje ginčijamas kreditoriaus reikalavimas, teismo nutraukta

27. Teismo įgaliojimas aiškinti ir taikyti teisę kiekvienoje konkrečioje byloje reiškia teisės taikymą ir aiškinimą pagal byloje nustatytas faktines aplinkybes, kai toks aiškinimas lemia toje byloje konkrečius teisinius padarinius. Teisės aiškinimas ginčo objektui išnykus lentų teisės aiškinimą nesukuriant joje jokių teisinių padarinių, todėl toks aiškinimas reikštų abstraktųjį teisės aiškinimą, o ne teisės aiškinimą ir taikymą kiekvienoje konkrečioje byloje (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. spalio 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-267-1075/2021, 22 punktą). Lietuvos Aukščiausiasis Teismas savo nutartyse yra ne kartą pažymėjęs, kad bylinėjimasis negali būti savitiksliis, procesas turi būti ekonomiškai ir turėti aiškius tikslus (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. kovo 18 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-175/2008; 2023 m. birželio 23 d. nutarties civilinėje byloje Nr. 3K-3-191-943/2023 35 punktą).
28. Nagrinėjamu atveju pareiškėjui Vilniaus apylinkės teismo 2021 m. birželio 25 d. nutartimi iškelta bankroto byla. 2022 m. lapkričio 25 d. teisme gautas bankrutuojančio asmens patikslintas ieškinys suinteresuotam asmeniui, kuriuo bankrutuojantis asmuo M. K. iš esmės prašė pripažinti negaliojančiais Vekselį Nr. 1 ir Vekselį Nr. 2, įskaityti permokėtą 121 685 Eur sumą ir patvirtinti V. G. 178 315 Eur kreditoriaus reikalavimą šioje bankroto byloje. Atsiliepimu į patikslintą ieškinį suinteresuotas asmuo prašė patvirtinti jo 1 045 297,31 Eur sumos kreditoriaus reikalavimą M. K. bankroto byloje. Tiek dėl kreditoriaus V. G. reikalavimo tvirtinimo, tiek dėl M. K. nesutikimo su tokiu ieškiniu pagrįstumo teismai sprendė fizinio asmens bankroto byloje, aiškindami ir taikydami specialias fizinio asmens bankroto proceso ypatumus reglamentuojančias teisės normas. Kaip minėta, fizinio asmens bankroto byla įsiteisėjusia teismo nutartimi yra nutraukta.
29. 2023 m. rugsėjo 23 d. suinteresuotas asmuo pateikė prašymą dėl kasacinio proceso nutraukimo, motyvuodamas aplinkybe, jog M. K. bankroto byla nutraukta. Iš Lietuvos teismų informacinės sistemos (LITEKO) nustatyta, kad Vilniaus miesto apylinkės teismo 2023 m. birželio 22 d. nutartimi civilinės bylos dalis dėl M. K. bankroto bylos nutraukimo Lietuvos Respublikos fizinį asmenų bankroto įstatymo (toliau – FABĮ) 10 straipsnio 1 dalies 1 punkte nustatyto pagrindu nutraukta kaip nenagrinėtina teisme civilinio proceso tvarka, kita bankrutuojančio asmens bankroto bylos dalis nutraukta FABĮ 10 straipsnio 1 dalies 3, 6 ir 8 punktų pagrindais. Vilniaus apygardos teismo 2023 m. rugsėjo 7 d. nutartimi Vilniaus miesto apylinkės teismo 2023 m. birželio 22 d. nutartis palikta nepakeista.
30. Teisėjų kolegija konstatuoja, kad kreditoriaus reikalavimų tvirtinimas, taip pat ir jų pagrįstumo tikrinimas yra sudėtinė bankroto proceso dalis, todėl, bankroto bylą nutraukus FABĮ nustatyta tvarka, klausimas dėl kreditoriaus reikalavimo dydžio (jo nustatymo) taip pat nebegali būti sprendžiamas bankroto byloje. Atitinkamai nutrauktoje bankroto byloje negali būti nagrinėjamas ir priešpriešinis reikalavimas, kuriuo ginčijamas kreditoriaus reikalavimo atsiradimo pagrindas.
31. CPK III dalies XVII skyriaus normos neregamentuoja kasacinio proceso eigos tokiu atveju, kai nutartis, dėl kurios kasacinis skundas kasacinio teismo yra priimamas ir įrašomas į kasacinę tvarką nagrinėtinų bylų sąrašą, nebenturi teisinio aktualumo ir nesukelia teisinių pasekmių, kurių buvo tikėtasi. CPK 340 straipsnio 5 dalyje nustatyta, kad jeigu tam tikrų procesinių veiksmų atlikimo neregamentuoja kasacinį procesą reglamentuojančios proceso teisės normos (CPK III dalies XVII skyrius), taikomi CPK 1–300 straipsniai, kiek jie neprieštarauja kasacinį procesą reglamentuojančioms teisės normoms. Paprastai, vadovaujantis nuoseklia kasacinio teismo praktika, remiantis aptarta CPK 340 straipsnio 5 dalimi, tokioje byloje būtų taikytina CPK 293 straipsnio 1 punkto norma, nustatanti teismo pareigą nutraukti bylą, jeigu ji nenagrinėtina teisme civilinio proceso tvarka (pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. kovo 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-213-611/2016, 16 punktą; 2017 m. kovo 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-66-684/2017, 21 punktą; 2021 m. gegužės 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-142-469/2021, 20 punktą).
32. Apibendrinama išdėstytus argumentus, teisėjų kolegija konstatuoja, kad nagrinėjamu atveju, nutraukus M. K. bankroto bylą, klausimai dėl kreditoriaus reikalavimų šioje bankroto byloje toliau nespresitini, nes jie šalims nesukelia teisinių padarinių, taigi, tolesnis kasacinis procesas dėl dalies, susijusios su V. G. kreditoriaus reikalavimo (apimties) nustatymu ir (ar) tvirtinimu, yra negalimas, todėl ši bylos dalis nutraukina (CPK 293 straipsnio 1 punktas, 340 straipsnio 1, 5 dalys).
33. Tačiau, vertindama pareiškėjo kasaciniame skunde keliamus klausimus, teisėjų kolegija pirmiausiai pažymi, jog teisės kreiptis į teismą, kaip konstitucinės asmens teisių ir laisvių garantijos, įtvirtintos Lietuvos Respublikos Konstitucijos 30 straipsnio 1 dalyje, CPK 5 straipsnio 1 dalyje, turinys sietinas su kiekvieno suinteresuoto asmens teise įstatymų nustatyta tvarka kreiptis į teismą, kad būtų apginta pažeista ar ginčijama subjekcinė materialioji teisė arba įstatymų saugomas interesas. Asmenų, kurių materialiosios subjekcinės teisės ar įstatymų saugomi interesai pažeisti ar ginčijami, interesų gynimas – įstatyme įtvirtintas civilinio proceso tikslas (CPK 2 straipsnio 1 dalis). Įgyvendinus teisę į teisminę gynybą pasiekiamas materialusis teisinis efektas, t. y. modifikuojamos (sukuriamos, panaikinamos, pakeičiamos) suinteresuoto asmens subjekcinės teisės ar pareigos (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. spalio 13 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-485/2008; 2013 m. balandžio 19 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-241/2013).
34. Teisės kreiptis į teismą prigimtis, tikslai bei civiliniame procese galiojantis dispozityvumo principas lemia, kad tik asmuo, manantis, jog jo teisės pažeistos, sprendžia, ar ginti pažeistą teisę ir kokią pažeistų teisių gynimo būdą pasirinkti, t. y. asmuo, suformuluodamas ieškinio pagrindą ir dalyką, nustato teismo nagrinėjimo objektą ir ribas bei vėliau sprendžia dėl procesinių teisių įgyvendinimo. Taigi, tiek teismo nagrinėjimo dalyko nustatymas, tiek ir procesinių teisių įgyvendinimas priklauso ginčo šalims (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. spalio 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-274-313/2020, 14 punktą).
35. Teismo pareiga yra užtikrinti, kad būtų laikomasi procesinių nuostatų bei atsižvelgiama į teismų kompetencijos ribas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. balandžio 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-105-421/2022, 26 punktą). Tai lemia, jog, vertinant kasaciniame skunde keliamus teisės klausimus, taip pat būtina atsižvelgti į procesines aplinkybes, susijusias su pareiškėjo pateiktu ieškiniu.

36. Teisėjų kolegijos vertinimu, net ir nutraukus pareiškėjo bankroto bylą, kasaciniame skunde (ir ieškinyje) keliama klausimai dėl Vekselio Nr. 1 ir Vekselio Nr. 2 galiojimo bei įrodinėjimo naštos tarp vekselio davėjo ir vekselio turėtojo paskirstymo šiuo atveju yra (gali būti) savarankiško ieškinio dalykas ir galėtų šalis sukelti teisinių padarinių. Todėl teisėjų kolegija nusprendžia, kad šios bylos dalies nutraukimas, įvertinus proceso trukmę nagrinėjamoje byloje, neužtikrintų pareiškėjo teisės į teisminę gynybą ir proceso koncentracijos, operatyvumo ir ekonomiško.
37. Civilinę bylą nagrinėjantis teismas siekia įgyvendinti įstatyme įtvirtintus civilinio proceso tikslus – ginti asmenų, kurių materialinės subjektinės teisės ar įstatymų saugomi interesai pažeisti ar ginčijami, interesus, tinkamai taikyti įstatymus teismui nagrinėjant civilines bylas, priimančias sprendimus bei juos vykdančias, taip pat kuo greičiau atkurti teisinę taiką tarp ginčo šalių, aiškinti bei plėtoti teisę (CPK 2 straipsnis). Civilinio proceso koncentracijos ir ekonomiško principai suponuoja ir teismo, ir dalyvaujančių byloje asmenų pareigą aktyviai veikti siekiant kuo operatyvesnio ir ekonomiškesnio bylos išnagrinėjimo (CPK 7 straipsnis). Civilinio proceso tikslų įgyvendinimas neatsiejamas nuo kooperacijos (bendradarbiavimo) principo: teismas, CPK nustatyta tvarka bendradarbiaudamas su dalyvaujančiais byloje asmenimis, imasi priemonių, kad byla būtų tinkamai išnagrinėta (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. gruodžio 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-287-469/2022, 26 punktas).
38. Tačiau kartu pažymėtina, kad fizinių asmenų bankroto bylų nagrinėjimas vyksta pagal specialias šiam procesui taikytinas taisykles, kurių taikymas susijęs su viešuoju interesu tokio pobūdžio bylose. Todėl nutraukus fizinio asmens bankroto bylą, ši ginčo dalis negali būti toliau nagrinėjama taikant procesinius fizinių asmenų bankroto bylų nagrinėjimo ypatumus. Tokių ypatumų tikslas – maksimaliai užtikrinti kuo sklandesnį ir operatyvesnį bankroto procedūrų atlikimą, teisėtų interesų apsaugą, sudaryti galimybę fiziniams asmenims, kurie dėl pablogėjusios finansinės padėties negali vykdyti savo įsipareigojimų kreditoriams, grįžti į aktyvią ekonominę veiklą, netapti našta valstybės socialinei sistemai, taip apsaugant asmens orumą, o kreditoriams suteikiant galimybę atgauti bent dalį skolų (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. gruodžio 19 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-561/2014; 2015 m. kovo 20 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-139-421/2015). Vis dėlto šie ypatumai negali būti taikomi iš esmės pasikeitus situacijai byloje. Pareiškėjo reikalavimų nagrinėjimas taikant fizinio asmens bankroto proceso ypatumus pažeistų tokiam bankroto procesui keliamus tikslus, prieštarautų dispozityvumo principui, neužtikrintų viešųjų ir privačių interesų balanso.
39. Taigi, nagrinėjamu atveju, pareiškėjui manant, kad jo teisės yra pažeidžiamos, ir pasirinkus jas toliau ginti po jo bankroto bylos nutraukimo, paduoto ieškinio turinys ir forma privalo būti vertinami pagal bendrąsias ieškinio pareiškimo taisykles (CPK I dalies XI skyrius). Tai reiškia, jog, be kita ko, pareiškiant ieškinį turi būti sumokamas atitinkamo dydžio žyminis mokestis. Kadangi ieškinyje paduotas bankroto byloje, žyminis mokestis, vadovaujantis CPK 83 straipsnio 1 dalies 9 punktu, nesumokėtas.
40. Europos Žmogaus Teisių Teismas yra nurodęs, kad reikalavimas sumokėti žyminį mokestį civiliniame procese nelaikytinas teisės kreiptis į teismą apribojimu, nesuderinamu su Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 6 straipsnio 1 dalimi. Vis dėlto, vertinant, ar asmeniui teisė kreiptis į teismą buvo užtikrinta, žyminio mokesčio dydis, atsižvelgiant į bylos aplinkybes, pareiškėjo galimybes jį sumokėti bei proceso stadiją yra esminiai kriterijai (žr., pvz., Europos Žmogaus Teisių Teismo 2001 m. birželio 19 d. sprendimo byloje *Kreuz prieš Lenkiją*, peticijos Nr. 28249/95, par. 60; 2020 m. liepos 7 d. sprendimo byloje *Balkūnas prieš Lietuvą*, peticijos Nr. 75435/17, par. 39).
41. CPK 83 straipsnyje yra išvardyti atvejai, kada, atsižvelgiant į civilinėje byloje vykstančio materialinio teisinio ginčo pobūdį, byloje dalyvaujančio asmens teisinį statusą ar materialinę padėtį, suinteresuoti asmenys yra atleidžiami nuo žyminio mokesčio ir kitų bylinėjimosi išlaidų mokėjimo civilinėse bylose. Bylose, kurias nagrinėja teismai, nuo žyminio mokesčio mokėjimo atleidžiami: juridinis asmuo, kuriam iškelta bankroto ar restruktūrizavimo byla arba kurio bankroto procesas vyksta ne teismo tvarka, ar fizinis asmuo, kuriam iškelta bankroto byla, o kiti dalyvaujantys byloje asmenys – už šioje byloje paduotus apeliacinius ir kasacinius skundus (CPK 83 straipsnio 1 dalies 8 punktas) bei ieškovai ir turtinius reikalavimus pareiškiantys asmenys bankroto ar restruktūrizavimo bylose (CPK 83 straipsnio 1 dalies 9 punktas). Taigi, tam, kad asmuo būtų atleidžiamas nuo žyminio mokesčio mokėjimo šiuo pagrindu, turi būti tenkinami laiko ir tinkamo subjekto reikalavimai, t. y. asmenys turi būti ieškovai arba turtinius reikalavimus pareiškiantys asmenys ir šie reikalavimai turi būti teikiami bankroto ar restruktūrizavimo bylose (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. spalio 15 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-429/2014). Taigi, darytina išvada, kad, nutraukus M. K. bankroto bylą, žyminio mokesčio lengvata nagrinėjant ginčą negali būti taikoma. Žyminio mokesčio lengvata taikoma ne visiems asmenims, o tik tiems, kurie turi specifinį statusą, t. y. asmenims, kuriems iškelta bankroto byla arba kurie tokioje byloje reiškia turtinius reikalavimus. Teisės normos, susijusios su žyminio mokesčio lengvata, negali būti aiškinamos plačiai, todėl asmeniui, praradusiam teisinį statusą, dėl kurio jam galėjo būti taikyta žyminio mokesčio lengvata, tenka pareiga už teismui reikšiamus reikalavimus mokėti įstatyme nustatyto dydžio žyminį mokestį.
42. Teisėjų kolegija pažymi, kad civilinė byla nagrinėjama nuosekliai, tam tikrais etapais (civilinio proceso stadijomis). Ieškinio atitiktį bendriesiems reikalavimams patikrina pirmosios instancijos teismas, kuriam šis ieškinyje pareiškiamas. Jeigu ieškinyje neatitinka CPK 135 straipsnio reikalavimų, ieškinio trūkumai šalinami CPK nustatyta procesinių dokumentų trūkumų pašalinimo tvarka (CPK 138 straipsnis). Taigi, ieškinio trūkumų šalinimo institutas paprastai taikomas civilinės bylos iškėlimo stadijoje, teismui sprendžiant ieškinio priėmimo klausimą, t. y. civilinės bylos iškėlimo stadijoje. Ieškinio apmokestinimo žyminiu mokesčiu klausimai paprastai taip pat išsprendžiami civilinės bylos iškėlimo metu. Pažymėtina, kad vėlesnėse proceso stadijose (apeliacijos, kasacijos, vykdymo procesuose) ieškinio trūkumų šalinimo institutas teismo negali būti taikomas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. balandžio 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-121-823/2023, 20, 21 punktai). Vadovaujantis tuo, kas išdėstyta, sprendžiant, kad, nutraukus pareiškėjo bankroto bylą, todėl negaliojant žyminio mokesčio lengvatai, nurodyti trūkumai (šios nutarties 39 punktas) kasaciniame teisme negali būti šalinami, ieškinio turinio ir formos reikalavimų atitiktis nenustatytina.

Dėl bylos procesinės baigties ir bylinėjimosi išlaidų

43. Apibendrinama išdėstyti argumentus teisėjų kolegija padaro išvadą, kad nagrinėjamu atveju, nutraukus pareiškėjo bankroto bylą, klausimas dėl kreditoriaus reikalavimo dydžio (jo nustatymo) negali būti sprendžiamas fizinio asmens bankroto byloje, todėl ši bylos dalis nutraukina (šios nutarties 32 punktas). Atitinkamai negali būti nagrinėjamas ir kreditoriaus reikalavimo tvirtinimo procedūroje pareikštas

priešpriešinis reikalavimas, kuriuo ginčijamas kreditoriaus reikalavimo pagrindas – Vekselis Nr. 1 ir Vekselis Nr. 2. Nepaisant to, šios bylos dalies nutraukimas pažeistų M. K. teisę į teisminę gynybą, proceso dispozityvumo ir ekonomiškumo principus. Tam, kad teismas galėtų spręsti dėl pastarojo reikalavimo, privalo būti iš naujo vertinama, nebetaikant teisės normų, reglamentuojančių fizinio asmens bankroto bylos nagrinėjimo procesinius ypatumus, ar toks reikalavimas, kuris turėtų būti vertinamas kaip pateiktas pareiškiant ieškinį, atitinka bendruosius ieškinio pareiškimui keliamus reikalavimus, ir, esant poreikiui, taikomas trūkumų šalinimo institutas. Pirmosios instancijos teismui nusprendus, kad yra pagrindas tokį reikalavimą nagrinėti, jis turėtų būti nagrinėjamas atskiroje, ne pareiškėjo bankroto byloje. Teisėjų kolegija konstatuoja, kad nurodytos procesinės kliūtys negali būti pašalintos apeliacinės instancijos teisme, todėl ši bylos dalis perduotina pirmosios instancijos teismui nagrinėti iš naujo (CPK 360 straipsnis).

44. Suinteresuotas asmuo atsiliepimu į kasacinį skundą prašė priteisti iš bankrutuojančio asmens M. K. V. G. naudai jo patirtų bylinėjimosi išlaidų atlyginimą, tačiau duomenų apie patirtas bylinėjimosi išlaidas teismui nepateikė. Bylą nagrinėjant kasaciniame teisme patirta 8,42 Eur išlaidų, susijusių su procesinių dokumentų įteikimu (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. lapkričio 22 d. pažyma apie išlaidas, susijusias su procesinių dokumentų įteikimu).
45. Kasaciniam teismui nusprendus bylos dalį grąžinti pirmosios instancijos teismui nagrinėti iš naujo, bylos šalių bylinėjimosi išlaidų paskirstymo klausimas paliktinas spręsti pirmosios instancijos teismui, atsižvelgiant į galutinį bylos išnagrinėjimo rezultatą (CPK 93 straipsnis).

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 359 straipsnio 1 dalies 5, 6 punktais, 360, 362 straipsniais,

nutaria:

Vilniaus apygardos teismo 2023 m. gegužės 4 d. nutarties ir Vilniaus miesto apylinkės teismo 2023 m. kovo 6 d. nutarties dalį dėl vekselių pripažinimo negaliojančiais, palūkanų sumažinimo ir permokos įskaitymo panaikinti ir perduoti klausimą dėl ieškinio priėmimo spręsti Vilniaus miesto apylinkės teismui.

Vilniaus apygardos teismo 2023 m. gegužės 4 d. nutarties ir Vilniaus miesto apylinkės teismo 2023 m. kovo 6 d. nutarties dalį dėl V. G. 1 045 297,31 Eur dydžio kreditoriaus reikalavimo patvirtinimo M. K. bankroto byloje panaikinti ir šią bylos dalį nutraukti.

Ši Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis yra galutinė, neskundžiama ir įsiteisėja nuo priėmimo dienos.

Teisėjai Alė Bukaviniene

Algirdas Taminskas

Egidija Tamošiūnienė